

Hammermølle ved Hellebæk

Nordsjælland

Lørdag d. 17. aug. 2013

Turen var planlagt til at skulle foregå om søndagen d.18, men datoen blev ændret for 3 mdr. siden på "Skipperens" foranledning. Det skulle vise sig at være en heldig disposition, i det der om søndagen blev afholdt Copenhagen Ironman, som betød, at de vejstrækninger der skulle bruges til den sports begivenhed, var spærret effektivt af, og det var netop de veje som vi benyttede om lørdagen. Altså meget heldigt, - trafikalt, men vejrmæssigt knapt så smart, da det regnede bravt først på morgenen, lørdag, og gjorde det stadig på mødetidspunktet kl.10, ude nord for Lyngby ved Frilandsmuseet.

Trods den våde start på dagen, mødte der alligevel 8 personer op på 7 Vespa'er. Meget glædeligt var det, at Lidia havde valgt at køre med på bagsædet af Jan's flotte, røde PX.

Turen startede i let regn, men efterhånden som vi kom nordpå og der var gået en halv times tid, lysnede det og den var næsten ophørt da vi havde passeret Hillerød, på vej mod Hornbæk ad vej nr.235. Ved vejkrydset Hornbækvej-Esrumvej, svingede vi mod Helsingør ad vej nr.205 og passerede Horserød "åbne" statsfængsel, hvor det på en strækning af 300 m før og efter, siges at være uklogt at samle eventuelle Blaffere op. Kort efter var vi fremme ved Hellebækvej på venstre hånd, som er en helt speciel vejstrækning, hvoraf ca. 3 km er grusvej for at svare bedre til område karakter af oprindelig. Vejen passerer gennem et urørt og fredet Istidslandskab der er udlagt som natur og fugle reservat. Det har fuglene for længst opdaget.

På "Fuglekikkerpladsen" holdt vi en ryge - og orienteringspause og blev briefet om områdets historie, status og planerne om et Naturreservat, hvor Hornkvæg går løst rundt i terrænet og nyder det grønne græs og den megen plads, men som for det meste holder sig i skovbrynene og langt væk fra vejen, som har været asfalteret, men blevet ændret til en grusvej, dels for bedre at falde i tråd med omgivelserne og dels for at få den gennemkørende trafik til at nedsætte hastigheden og respektere den skiltede 30 km/t. Det er dog ikke alle der synes, at det er verdens bedste idé og det går ud over overfladen der bliver ruflet som et gammeldags zink vaskebræt. Derfor overvejer Helsingør kommune, at opsætte en bom, så gennemkørsel forhindres. Antagelig vil en lille Vespa nok kunne smutte igennem afspærringen.

Takket være, at det havde regnet, slap vi for at hvirvle støv op, så de bagerste ikke ville have kunnet se de forreste.

Kreaturene er rolige og fortrolige med mennesker, men det frarådes at forsøge at klappe dem, især når der er kalve

1 kilometer længere fremme, går grusvejen igen over i asfaltvej og løber forbi flere klynger af boliger, hvor arbejderne på Helsingør geværfabrik (= Hammermølle) boede når de ikke var på arbejde på de forskellige værksteder, hvor delene til våbnene blev tilvirket, og endnu lidt længere fremme i et skarpt sving passerer vi forbi et gammelt stråtækt hus fra 1735.

Hist hvor vejen slår en bugt, ligger der et hus så smukt. Huset går under navnet "Helbergs hus" og har senest været beboet af en Skovarbejder, men har stået tomt siden 2009. Det påstås, at forældrene til den verdensberømte arkitekt Jørn Utzon på et tidspunkt, har boet dér. Tidspunktet er ikke referenten bekendt. Huset er ikke fredet, men må ikke rives ned, uden offentlig høring, så der er planer om at sætte det i stand til brug for Helsingør Lokalhistorisk museum og som altid, i den slags sager, - man skal bare lige finde pengene først. Som det står nu, er det "uegnet som menneskebolig".

50 meter længere fremme ligger indkørslen på højre hånd, til Hammermølle, hvor vi helt ubevidst, overså stedets officielle P-plads og kørte helt frem til husets gavl. Hvor vi stillede vore Vespa'er.

Nu var solen for alvor ved at bryde igennem skyerne, så det var lige før man fik lyst til at smage en Hansen is, før frokost.

"Skipperen" fik straks lavet en aftale med "Cafémutter", om at vi ville købe kaffe og kager, hvis vi fik lov til at sidde ved bænken udenfor og spise vore medbragte madpakker. Det var så det vi gjorde.

I husets midterste tredjedel er der indrettet en Brunch restaurant og Café. I vestre side er der indrettet et museum som omfatter et bredt udsnit af de militære våben der er fremstillet på Møllens hammersmedje i højre ende af huset. Udenfor ved højre gavl, ses stemmeverket der kan hæves, så vandet fra magasin dammen løber ned på det ene -, eller begge skovlhjul, som så driver smedjens 2 store blæsebælge til Essen og 2 store hamre til bearbejdningen af stålet.

Hammermøllens historie.

Da Frederik II lod opføre Kronborg i 1574, fik man brug for vanddrevne møller. Derfor igangsatte man et omfattende kanal- og dæmningsprojekt i skovene omkring Hellebæk. I 1576 blev den første mølle, en kornmølle, opført nær ved stranden og fik navnet Kongens Mølle.

Christian IV var ikke sen til at se mulighederne i dette vandkraftsystem og allerede i 1598 lod han den første Hammermølle opføre. På møllen blev der fremstillet bygningsbeslag og husgeråd og en del våben.

Mestersmeden Casper Fincke arbejdede her fra 1622 – 1630.

I ca. 1600 blev der opført en Kobbermølle som bl.a. fremstillede kummen til Caritas springvandet på Gl. Torv i København.

Fra 1601.- 1630 var der kanonstøberi som fremstillede 300 kanoner til majestættens linjeskibe.

Under svenskekrigen 1658 blev mange værksteder og møller ødelagt og produktionen var ustabil indtil, Regiment kvartermester Stephan Hansen, købte møllen og under hvis ledelse og købmandskab produktionen af våben voksede markant. Leverancen til forsvaret lå nu på ca. 3000 geværer årligt.

Samme år som Stephan Hansen solgte virksomheden til staten i 1765, blev den nuværende Hammermølle opført på resterne af fundamentene af den tidligere mølle.

Staten prøvede, uden held, at drive virksomheden, men i 1768 kom virksomheden i familien Schimmelmans' eje, nu under navnet Kronborg Geværfabrik Våbenfabrikken stoppede i 1870 og Hammermøllen har siden fungeret som bolig. Den blev fredet i 1959 og restaureret 1974 – 82 af bl.a. Hammermøllens venner og med støtte fra forskellige fonde. Lars von Trier har indspillet Morten Korch TV- serien "Stille bæk" på Møllen og i omgivelserne. Café indretningen er fra 1995.

Frokost i smukke grønne omgivelser og i godt selskab

2 af deltagerne valgte at støtte Caféens udendørs servering, medens vi andre spiste vore medbragte madpakker. Efterfølgende købte vi kaffe og kager og dem der kunne drikke mere end 1 kop kaffe, kunne gå ind og få tanket op fra de forberedte 1,5 l. Termokander, uden ekstra omkostninger. Flinkt personale og god service, samt høflig selvbetjening. Til Klubkassererens orientering og antagelig glæde, kan det oplyses, at prisniveauet holdt sig indenfor den aftalte ramme.

Teknik

Møllen har et stort og et lille underfalds skovlhjul i hver sin rende med hver sin stigport. Det store hjul driver hamrene der skal løftes i en rolig bevægelse og falde hurtigt ned, hvor i mod Blæsebælgene skal arbejde støt og kontinuerligt.

Ved østgavlen står det store og det lidt mindre skovlhjul

Hilmar og Jesper har været nede og studere detaljerne.

Hilmar og Jesper beundrer maskineriet i Smedjen
Det er ikke svært at gætte, at støjen har været enorm.

Trappen fører op til 2 store blæsebælg der forsyner Essen
med ekstra ilt for at opnå tilstrækkelig varme til smedningen.

Gulvet ligger ca. 3 meter under det omkringliggende terræn.

Ved særlige lejligheder arbejdes der i Værkstedet

Esse og ambolte, tænger og vandspande til hærkning af stålet

2 Hamre der bevæges af vandkraften via akslen på skovlhjulet

Blæsebælgene drives af vandkraften fra de ene skovlhjul

Eksempler på værktøj, beslag og redskaber fra smedjen

Hammermølle museum

Udvalg af forladegeværer, bajonetter og andre stikvåben, Espingolaer (=flerskudsbøsse), Revolver, Kanonlås og Sabler

Ud over den interessante samling af våben af forskellig art og praktiske hverdagsagtige brugsgenstande, har museet også sørget for at vise, at der, ud over de folk der arbejdede på fabrikkerne, også boede mange almindelige mennesker og hele familier med børn i området, hvilket illustreres med div. personlige effekter, husgeråd og dekorative genstande samt børnelegetøj.

Medens vi var der, foregik der nedtagning af en teaterscene og tilskuertribune på den anden side af dammen. Det var Hammermøllens Teatergruppe som netop havde afsluttet 9 dages opførelse af et historisk drama skuespil, hvis tema relaterer til Hammermøllen og en opfindelse som blev gjort på stedet af en ung smedevend der arbejdede på værket, nemlig Espingolaen, som er den først primitive form for flerskuds gevær og forløberen for maskingeværet. Det er således en dansk idé som man kan forholde sig til på den ene eller anden måde.

Teaterstykket er ikke et helt historisk korrekt, men skrevet med en forfatters kunstneriske frihed over denne danske smedevends opfindelse.

Stykket der blev spillet hedder "Pinsefesten"..

Freddy kender 2 af de i alt 40 personer der spillede med i stykket og gik selvfølgelig over for at hilse på de to..

Hammermølle Teatergruppes årlige sommerspil sidst i juli. I år var temaet kærlighed og opfindelse af maskingeværet.

Hjemturen

Vi nærmede os tidspunktet, hvor vi skulle se at vende næsen hjemad, og "Skipper" førte deltagerne ned til Hellebæk Strandvej og svingede til højre ind mod det gamle Helsingør. Turen var gået fint og helt efter planen og ikke engang regn havde kunnet stoppe os, så hvad skulle kunne stoppe os nu.

Det viste sig, at kunne "Grisén" på privatbanen der kører strækningen Helsingør – Hillerød – Gilleleje.

"Skipper" forudså et muligt motiv da det røde stoplys blev tændt, klokkerne bimlede og bommene gik ned over vejbanen så trafikken var nød til at stoppe, og hoppede af sin grå GS1960. Det heldige resultat ses her.

"Grisen" der kører mellem Helsingør - Hillerød - Gilleleje stopper kortvarigt trafikken på Nordre Strandvej.

Turen fortsatte ind forbi Helsingør Hovedbanegårds smukke gamle stationsbygning og færgelejerne, hvorefter vi var på Vandstrandvejen, hvor man bare skal følge med i strømmen af andre trafikanter og i ro og mag nyde turen langs vandet og hvor der er udsigt til både flotte villaer og Øresund med lystsejlere og fragtskibe.

Afslutningsvis, kan jeg stærkt anbefale deltagerne og andre der læser dette, at se eller gense Hammermølle en solrig dag i oktober, når træerne står med alle de skønne efterårsfarver der spiller så smukt i lyset.

"Skipper" siger tak til deltagerne fordi de trodsede regnen i timerne op til start tidspunktet og de første timer af turen. Deltagerne var formand Jesper, Lidia og Jan, Ulrik, Hilmar, Hans, Bent, Svend, samt som "Skipper", Freddy.

August 2013